

woensdag

27.10.2010

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door
Ignace Bossuyt

IAN BOSTRIDGE, EUROPA GALANTE & FABIO BIONDI

Tenori!

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Op twaalfjarige leeftijd speelde Fabio Biondi als violist zijn eerste soloconcert met het RAI Symphony Orchestra. Dit betekende de start van een internationale carrière met een onuitputtelijke culturele nieuwsgierigheid als motor. Dankzij het contact met pioniers op het gebied van de historische uitvoeringspraktijk van barokmuziek kreeg Biondi de kans om zijn eigen muzikale visie te ontwikkelen, die gestoeld is op een uitgebreide kennis van originele instrumenten en technieken uit de 17e en 18e eeuw. Vanuit deze visie ging Biondi als dirigent aan de slag met vermaarde ensembles als het Mozarteum Orchestra of Salzburg en het European Baroque Orchestra. Naast het orkestwerk is Biondi ook vaak te horen in meer intieme duo-bezettingen. Hij bespeelt steeds een historisch instrument: meestal een Guarneri-viool uit 1686; soms ook een Gagliano-viool uit 1766.

In 1990 stichtte Fabio Biondi het ensemble Europa Galante in het kader van de verdere zoektocht naar een authentieke stijl en een originele taal. Het repertoire van Europa Galante omvat 18e-eeuwse instrumentale muziek en opera's van onder meer Händel en Vivaldi. Daarnaast wordt er grote aandacht besteed aan de oratoria, de serenades en de opera's van Alessandro Scarlatti. Europa Galante slaagt er, met medewerking van de Romeinse Fondazione Santa Cecilia, ook in om minder bekende werken op het programma te zetten, zoals opera's van Antonio Caldara en Leonardo Leo. Sinds 1998 heeft Europa Galante een contract bij Virgin Classics, wat onder meer leidde tot opnames van Vivaldi's *Vier seizoenen*, Boccherini's strijkkwintetten en aria's uit Bachcantates (met Ian Bostridge). Momenteel is Europa Galante 'orchestra in residence' van de Fondazione Teatro Due in Parma.

Voordat Ian Bostridge zich voltijds toelegde op zijn carrière als tenor, werkte hij als postdoctoraal onderzoeker in de geschiedenis aan het Corpus Christi College in Oxford. Sinds zijn debuut in de Londense Wigmore Hall in 1993 speelt zijn carrière zich af op de internationale podia van de meest gerenommeerde concertzalen, waar hij zowel optreedt in solorecitals als in opera's en orkestproducties. Het repertoire van Bostridge omvat een kleine vier eeuwen aan muziek, van Monteverdi's *L'Incoronazione di Poppea* tot een speciaal voor hem gecomponeerde liedcyclus van Hans Werner Henze in 1999. Deze veelzijdigheid komt tot uiting in het grote aantal cd's waarop Bostridge te horen is. Tot nu toe werd Bostridge's carrière beloond met verschillende prijzen en eredoctoraten, onder meer van zijn 'eigen' Corpus Christi College in Oxford.

Uitvoerders en programma

Europa Galante: ensemble
Fabio Biondi: viool en leiding
Ian Bostridge: tenor

—

Georg Philipp Telemann (1681-1767)

Ouverture à quatre in F
(uit Schwering Manuscript)

1. Ouverture
2. Passetemps
3. Sarabande
4. Rigaudon I
5. Rigaudon II
6. Rondeau
7. Polonoise
8. Chasse
9. Menuet Inegale

Antonio Caldara (1671-1736)

'Lo so con periglio' uit Gioaz (1726)

Antonio Vivaldi (1678-1741)

'La tiranna avversa sorte' uit Arsilda, regina di Ponto, RV700 (1716)

Antonio Vivaldi

'Sinfonia' uit Ercole su'l Termodonte, RV710 (1723)

1. Allegro
2. (Andante)
3. Allegro

William Boyce (1711-1779)

'Softly rise' uit Solomon (1743)

— pauze —

Arcangelo Corelli (1653-1713)

Concerto grosso, opus 6 nr. 4 in D (1704)

1. Adagio - Allegro
2. Adagio - Vivace
3. Allegro
4. Allegro

Alessandro Scarlatti (1660-1725)

'Se non qual vento' uit Marco Attilio Regolo (1719)

Georg Friedrich Händel (1685-1759)

'From celestial seats' uit Hercules, HWV60 (1744)

Suite uit Rodrigo, HWV5 (1704)

1. Ouverture
2. Gigue
3. Sarabande
4. Matelot
5. Menuet
6. Bourre
7. Menuet
8. Passacaille

'Scorta' siate uit Giulio Cesare, HWV17 (1724)

Drie stertenoren tot leven gebracht in fascinerend baroktheater

In de opera seria van de late 17e en de eerste helft van de 18e eeuw – de overwegend ‘heroïsche’ opera op een historisch thema met heldenfiguren als protagonisten – waren de hoofdrollen in de eerste plaats toebedeeld aan hoge stemmen. Die werden vertolkt door castraten of door vrouwen, die ook mannelijke rollen voor hun rekening namen. Zij waren de grote internationale sterren, aan wie fenomenale sommen werden uitbetaald. Aangezien de opera seria een Italiaanse aangelegenheid was – met componisten als **Alessandro Scarlatti** (1660-1725) en **Antonio Vivaldi** (1678-1741) – waren de meeste van die sterzanger(es)s(en) van Italiaanse afkomst. Buiten Italië traden zij onder meer op in Londen, waar **Georg Friedrich Händel** (1685-1759) tussen 1711 en 1741 triomfeerde, en in het Duitse taalgebied, waar de Italiaanse opera al snel vaste voet aan de grond had gekregen. Een eersterangscentrum was het Habsburgse hof in Wenen, waar de Venetiaanse componist **Antonio Caldara** (1671-1736) twee decennia lang als kapelmeester werkte. Partijen voor tenoren en bassen waren beperkt. Geleidelijk kreeg de tenor echter vaker de rol van een van de centrale helden. De partijen voor tirannen, schurken, dienaren en andere figuren van bedenkelijk allooi bleven echter ook nog vaak voorbehouden voor de tenor of de bas. Bij de Londense première van Händels opera *Giulio Cesare in Egitto* in 1724 was de internationale cast samengesteld uit drie castraten en drie sopranen. De rol van Sesto, de integere zoon van Caesars Romeinse rivaal Pompeius, werd gezongen door een van de sopranen. Bij de reprise van de opera het jaar nadien kon Händel beschikken over de Italiaanse tenor **Francesco Borosini**, die aan het Weense hof had geschitterd in opera’s van Caldara. Aangezien het Londense publiek steeds meer bleek open te staan voor mannenstemmen in

belangrijke rollen, vooral tenoren, herwerkte Händel de partij van Sesto speciaal voor Borosini. Bijgevolg klonken de aria’s, die oorspronkelijk voor sopraan geschreven waren, een octaaf lager, wat niet altijd het gewenste effect gaf. Daarom schrapte Händel een aantal van Sesto’s aria’s en componeerde hij enkele nieuwe. Een daarvan is *Scorta siate*, een briljant showstuk, waarin Sesto zijn wraakgevoelens uit tegenover de Egyptische koning Tolomeo, de moordenaar van zijn vader. Toen Händel in 1730 de opera opnieuw op het programma plaatste, was Borosini naar Wenen vertrokken. Maar in 1729 had hij op een reis naar Italië een andere beroemde tenor kunnen engageren, de Bolognees **Annibale Pio Fabri**, die nu de rol van Sesto op zich nam. De tenor die het langst met Händel samenwerkte was de Engelsman **John Beard**, die vanaf 1734 ongeveer dertig jaar in Händels opera’s en later vooral in zijn Engelse oratoria glansrollen vertolkte. Händel concipieerde zijn personages speciaal voor Beard, in onvergetelijke en beklijvende titelrollen, zoals Samson, Belshazzar, Judas Maccabaeus en Jephtha in de gelijknamige oratoria. In het ‘musical drama’ *Hercules*, een van de twee oratoria van Händel op een klassiek mythologisch thema, vertolkte hij de rol van Hyllus, de zoon van Hercules, die in de lyrische, ontroerende aria *From celestial seats* zijn (voorlopig onbeantwoorde) liefde uitzingt voor Iole, de door zijn vader gevangen genomen prinses. De twee geciteerde aria’s, *Scorta siate* en *From celestial seats*, illustreren overduidelijk het brede spectrum aan emoties dat Händel (en zijn tijdgenoten) in de aria’s weten te exploreren. De aria was de kern van de opera en het oratorium, waarbij de uitvoerder zowel technisch als expressief kon schitteren. Dat kon zowel virtuoos en heftig zijn (zoals in de wraakaria *Scorta siate*), als ingehouden en

lyrisch-zangerig zijn (zoals in de liefdesaria *From celestial seats*). Bij het uitdiepen van de emoties – in de aria meestal geconcentreerd op één centraal affect (wraak, haat, woede, verdriet, liefde, wanhoop ...) – speelt ook het orkest een cruciale rol, in samenspel en in dialoog met de zangstem. Een aria begint meestal met een instrumentale inleiding die de sfeer van het verwoorde en verklankte affect oproept. Dit refrinachtig fragment, dat in de loop van de aria doorgaans geregeld terugkeert, effent als het ware het pad voor de zangstem. Deze laatste neemt ofwel de thematiek van dit ‘ritornello’ en werkt die verder uit, ofwel gaat ze haar eigen weg, maar dan met ondersteuning van het instrumentaal ensemble. Een prachtig voorbeeld is de aria *From celestial seats* uit Händels *Hercules*. De zangstem borduurt verder op de inleiding, zonder letterlijke overname, maar perfect aansluitend bij de gecreëerde sfeer. Er ontspint zich meteen een fascinerende, emotioneel complementaire dialoog tussen twee evenwaardige partners, de stem en het orkest. In de aria *La tiranna avversa* uit *Arsilda, regina di Ponto* van Vivaldi is de zangstem ontgensprekelijk de dominante partner. Het orkest onderstreept de weelderige zanglijn ‘slechts’ met herhaalde staccatoakkoorden, maar is onontbeerlijk ter versterking van de dramatische context. In elke opera of oratorium komen dezelfde ariatypes met de geciteerde stereotiepe emoties. Maar telkens weer slagen Händel en zijn tijdgenoten erin herkenbaarheid én verrassing met elkaar te verzoenen, het waarmerk van een kunst waarin artistieke integriteit en publiekswerving noodzakelijkerwijze hand in hand gingen. De laatste decennia van de 17e en de eerste helft van de 18e eeuw kenden tevens een verrassende bloei van de pure instrumentale muziek, in Italië met het concerto grosso, met **Arcangelo Corelli** als boegbeeld, in Duitsland

met de suite (of ouverture), met **Georg Philipp Telemann** als toonaangevende componist. Het is overduidelijk dat de populaire operascène de instrumentale muziek heeft beïnvloed. Corelli’s concerti grossi, waarin binnen het strijkorkest een solistentrio van twee violen en een cello tot een muzikale dialoog uitnodigt, zijn doordrongen van theatrale effecten, zoals tempocontrasten en dramatische pauzes. De barok is doordrongen van theater, barok is gewoonweg theater: vol effect, overweldigend, verrassend, pathetisch, dramatisch en onvoorspelbaar. Vaste regels en principes werden constant doorbroken. Componisten en kunstenaars slaagden erin een dubbelzinnige indruk te wekken: enerzijds wensten zij origineel uit de hoek te komen en de luisteraar-kijker te overdonderen, anderzijds streefden zij ernaar zich te houden aan de eisen van orde, maat en structureel houvast. Ook dat was een deel van het theater – en het werkt nog altijd.

Ignace Bossuyt

In zijn *Neues Historisches-Biographisches Lexikon der Tonkünstler* (1812-1814) vermeldt Ernst Ludwig Gerber dat Dr. William Boyce (volgens Gerber geboren omstreeks 1695, volgens recentere bronnen in 1711) de auteur is van een *Serenata of Solomon* (gepubliceerd in 1743) en van *XII Sonatas or Trios for 2 Violins and Bass* (Londen 1747), die 'zo geliefde waren dat men ze lange tijd op concerten en in theaters tussen de bedrijven door speelde'. Eerder al schreef Charles Burney in zijn *General History of Music from the Earliest Ages to the Present* (1776-1789) het volgende over deze sonates: 'They were longer and more generally purchased, performed and admired, than any productions of the kind in this kingdom, except those of Corelli.' Het hoeft dan ook niet te verbazen dat dit de meest succesvolle Engelse uitgave uit die tijd was, met niet minder dan 631 voorintekenaars voor de eerste editie, onder wie G.F. Händel. William Boyce was destijds minstens even beroemd als Händel en werd trouwens door die laatste hogelijk gewaardeerd. Deze waardering was wederzijds. Boyce was een van de eersten die menig Händelatorium buiten Londen liet uitvoeren.

William Boyce begon zijn muzikale loopbaan als koorknaap aan St Paul's Cathedral. Na het breken van zijn stem studeerde hij orgel bij Maurice Greene, de organist van St Paul's, en later compositie bij Johann Christoph Pepusch. Op 21 juni 1736 werd hij aangesteld tot organist en componist van de 'Chapel Royal', een positie die hij twee decennia lang naast Greene zou bekleden. Händel leerde hij vermoedelijk kennen in het in 1738 gestichte 'Fund for the Support of Decayed Musicians and their Families', waar hij net als Händel lid van was. Van 1737 tot 1758 was Boyce organisator en dirigent van het 'Three Choirs Festival', dat afwisselend in Gloucester, Hereford en Worcester

plaatsvond. De lijst van Händelatoria die hij in die periode dirigeerde, is aanzienlijk. In 1757, in Gloucester, dirigeerde hij er maar liefst drie: *Judas Maccabeus*, *Acis and Galatea* en *Messiah*.

Ondertussen kende de universiteit van Cambridge op 3 juli 1749 aan Boyce de graden van Bachelor en Doctor of Music toe, na een uitvoering van zijn anthem *O be joyful in God*, die hij op amper tien dagen had gecomponeerd. Na de dood van Greene (1755) werd Boyce aangesteld tot 'Master of the King's Musick'. Zijn belangrijkste taak bestond uit het jaarlijks componeren van een ode voor de verjaardag van de koning en voor Nieuwjaar. Blijvende bekendheid zal Boyce genieten door de uitgave (1760, 1768, 1773) van de reeds door Greene begonnen magistrale reeks *Cathedral Music: A Collection in Score of the Most Valuable and Useful Compositions for that Service By the Several English Masters of the Last Two Hundred Years*.

Johan Huys

William Boyce (toegescreven aan Thomas Hudson, 1743)

eerste viool

Fabio Ravasi
Carla Marotta
Elin Gabrielsson

tweede viool

Andrea Rognoni
Luca Giardini
Silvia Falavigna

altviool

Stefano Marcocchi
Gianni de Rosa

cello

Antonio Fantinuoli

violone

Paxti Montero

theorbe

Giangiaco Pinaridi

klavecimbel, Vlaams klavecimbel

door William F. Morton (Parijs, 1991)
naar Iohannes Ruckers (Antwerpen, 1624)

Paola Poncet

hobo

Emiliano Rodolfi
Tereza Pavelkova

fagot

Maurizio Barigione

In de kijker

Anima Eterna © Alex Vanhee

Philippe Herreweghe © Paul Willaert

do 18.11.10 / 20.00 / Concertzaal
**Anima Eterna Brugge / Monteverdi.
Madrigali in genere rappresentativo**
Anima Eterna Brugge en vier solozangers
verkennen het zevende en achtste
madrigalenboek van Monteverdi, naast andere
parels zoals het *Lamento d'Arianna*. De focus
ligt op de genere rappresentativo. Dat deze
revolutionaire stijl de ideale tolk was van de
menselijke gevoelens blijkt onder meer in *Il
Combattimento di Tancredi e Clorinda* en het
Lamento della ninfa.

do 20.01.11 t/m zo 23.01.11 / Concertgebouw
& extra muros
Bach Academie Brugge 2011 / Festival
De Bach Academie Brugge 2011 focust
met Philippe Herreweghe en zijn Collegium
Vocale Gent één weekend lang op het oeuvre
van deze barokcomponist. Concerten door
internationaal gerenommeerde ensembles
en solisten, een lecture-performance, films,
een tentoonstelling en locatieprojecten
zorgen voor een waar Bachbad, aangevuld
met muziek van andere componisten aan
weerszijden van de tijdslijn.

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig
nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk
ook met de artiesten.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02
IN&UIT, 'T ZAND 34, BRUGGE

